

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkisi: Denizli Örneği*

Özay ÖZPENÇE¹, Emine ÇELİK²

Özet

Mart 2011'de Suriye'de meydana gelen savaş neticesinde ülkelerini terk edip komşu ülkelere sığınan Suriyelilerin en çok tercih ettiği ülkelerden biri de Türkiye'dir. Savaşın uzun süre devam etmesinin de etkisiyle ülkemizde hızla artan Suriyeli sayısı sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel olarak birçok açıdan ülkemizi etkilemiştir. Bu çalışmamızda tekstil şehri olarak bilinen Denizli iline sığınan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Denizli'ye etkileri ekonomik yönden analiz edilmiştir. Çalışmamızın sonucunda, Suriyelilerin olumsuz vergi algısına neden olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla beraber kamu harcamalarını, kayıt dışılığı ve işsizliği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınların ve eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarını daha çok destekledikleri tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Göç, Denizli, Ekonomik Etki, Suriye

Jel Kodu: R23, C83, H76

The Impact of Syrians Under Temporary Protection on The Turkish Economy: Denizli Case

Abstract

Turkey is one of the most preferred countries for Syrian people who abandoned their country and moved into several neighbor countries, because of Syrian civil war which occurred in March 2011. With the impact of the war for a long time, the number of Syrians who have increased rapidly in Turkey has influenced Turkey in many ways as social, political, economic, and cultural. In this research, the impacts of the Syrians under temporary protection in Denizli, known as textile city, were analyzed economically. As a result of research, it was revealed that Syrians caused negative tax perception. However, concluded that public expenditures informality and, unemployment increased. In addition, it was determined that women and those with a high level of education more supported the participation of Syrians in the working life.

Keywords: Under Temporary Protection of Syrians, Migration, Denizli, Economic Effect, Syria.

Jel Codes: R23, C83, H76

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en önemli unsurlarından biri olan ve aynı zamanda karmaşık bir yapıya sahip olmakla beraber çok eski dönemlere dayanan göç olgusu; kıtadan kıtaya, ülkeden ülkeye insanların yer değişikliğine neden olmaktadır. Bununla birlikte gidilen ülkeyi ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel açılardan değişime uğratan etkilemektedir.

Mart 2010'da Tunus'ta bir gencin kendisini pazar yerinde yakmasıyla başlayan Arap Baharı birçok ülkeyi etkilemiştir. Bu ülkelerden biri olan Suriye, Arap Baharı'ndan en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Farklı birçok dini, mezhebi ve ırkı bünyesinde barındırdığından dolayı Suriye'de bu etki büyüyerek sonu gelmeyen bir savaş ortamının oluşmasına neden olmuştur. Suriye'de oluşan bu kaos ortamı dünya genelini etkileyerek İkinci Dünya

ATIF ÖNERİSİ (APA): Özpençe, Ö., Çelik, E. (2021). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etkisi: Denizli Örneği. İzmir İktisat Dergisi. 36(2). 423-437. Doi: 10.24988/ije.202136212

*Çalışma, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 21.08.2019 tarihinde savunulan Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

¹ Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, DENİZLİ,

EMAIL: oozpençe@pau.edu.tr **ORCID:**0000-0003-1502-3240

² Y.Lisans, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, DENİZLİ,

EMAIL: emine.celik.563@gmail.com **ORCID:**0000-0002-2951-1416

Savaşı'ndan sonraki en büyük mülteci krizi olarak adlandırılmıştır.

Savaşın giderek büyümesi sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler; Türkiye ile komşu olması ve Türkiye'nin açık kapı politikası uygulamasından dolayı ülkemize yoğun bir şekilde göç etmişlerdir. Bunun sonucunda Türkiye 2014 yılından itibaren en çok mülteci kabul eden ülke konumuna gelmiştir.

Suriye'de yaşanan bu olaydan en çok etkilenen ülke olan Türkiye'de 2019 yılı itibariyle Suriyeli sayısı 3.646.889'a ulaşmıştır. Yıllar itibariyle artan bu sayının da etkisiyle Suriyelilere 2014'te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. Maddesinde Geçici Koruma Statüsü verilmiştir. Geçici Koruma Statüsü altındaki Suriyelilerin sayısının her geçen gün artması siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik birçok soruna yol açmıştır. Ülkemizi ise en çok ekonomik yönden etkilemişlerdir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Bu çalışmanın amacı, Denizli iline sığınan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Denizli'ye etkilerini ekonomik yönden saptamaktır. Suriyelilerle ilişkilendirilebilecek vergi algısı, kamu harcamaları artışı, kalabalıklaşma maliyeti, kayıt dışılık ve işsizlik, çalışma hayatına katılımları, yardımların yeterliliği ve enflasyona etkilerini gösterebilmek hedeflenmiştir. Ayrıca göç üzerine yapılacak olan çalışmalara ve mültecilerin ekonomiye etkilerine yönelik diğer çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göçün tanımına, tarihine ve göçün sebeplerine yer verilmiş, daha sonra da mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanmıştır. Bununla birlikte dünyada meydana gelen önemli göç olaylarına yer verilmiştir. Ardından Suriye'de meydana gelen olaylar anlatılarak savaşın nedenleri açıklanmıştır. İkinci bölümde, Türkiye ve Denizli'deki Suriyelilerin durumuna değinilerek ekonomiye etkilerinden, ülkemizdeki statülerinden ve yapılan yardım politikalarından bahsedilmiştir. Üçüncü

bölümde ise, Denizli'de yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Denizli ekonomisine etkisi analiz edilmiştir ve Suriyelilerin kayıt dışılığa, işsizliğe, vergi algısına, kamu harcamalarına etkisi ortaya konularak çalışma hayatına katılımlarının ne yönde olması gerektiğine yer verilmiştir. Son olarak araştırma sonuçlarına göre genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç

Göç konusunda yapılan sayısız araştırma bulunmaktadır. Literatür taraması yapıldığında göç olgusu; evreni şekillendirmede büyük öneme sahip tarihsel bir güç olarak adlandırılırken diğer taraftan insan davranışının vazgeçilmez bir parçası olarak literatüre geçmiştir. Bununla birlikte göç hakkındaki iddialı cümlelerden biri de göç olgusunun tarih kadar eski bir olay olduğudur. Lakin bu ifadelere rağmen göçün net bir tanımı yapıp nedenleri ve etkileri net bir şekilde ortaya konamamaktadır. Göçün ilk olarak hangi tarihte gerçekleştiğine dair kesin bir kanıt bulmak zordur. Fakat zamanla dünyanın her köşesinde gözlemlendiği bilinen bir gerçektir (IOM, 2017:7; İFRC, 2017:3).

Göç; istila, fetih, silah zoruyla yerinden etme, doğal afetlerden kaçma, sömürge haline gelme, kölelik gibi çok farklı nedenlerden dolayı insanların bir yerden bir yere gitmesini tanımlamak için kullanılan bir olgudur. Diğer bir tanıma göre ise göç; çok eski dönemlerde organizma ve çevre arasındaki yakın ilişkinin mükemmel bir örneği olarak ifade edilmiştir. Ayrıca birçok biyolog göç kelimesini, tüm nüfusun uzun mesafeler boyunca "kahramanca" göstermiş olduğu hareket olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda göç kavramını "ya uluslararası sınırlar arasında yada bir devletin sınırları içindeki hareket süreci" olarak tanımlayan araştırmalarda bulunmaktadır. Bu hareketin sebebi ne olursa olsun mültecilerin, yerinden edilmiş insanların ve ekonomik göçmenlerin davranışları, yer değiştirmeleri göç olgusu içinde yer almaktadır (Dingle and Drake,

2007: 113; Cornelius vd., 2013:47; IOM, 2017:7; IFRC, 2017:2).

Göç üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında; William Farr'ın, göçün herhangi bir kesin yasaya bağlı olmaksızın yürüdüğünü savunması üzerine Ravenstein'in (1885) de ilgisinin bu konu üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Bu yoğunlaşmanın sonucu olarak Ravenstein, William Farr'ın yaptığı çalışmanın aksini iddia etmiştir ve bu çalışma 1885'te yayınlanarak göçle ilgili olarak yapılan ilk çalışma özelliğine sahip olmuştur (Ravenstein,1885; Çağlayan, 2006: 69).

2.2. Mülteci

1951 Sözleşmesi, mültecilere ilişkin daha önceki uluslararası belgeleri pekiştirmekte ve mültecilerin uluslararası düzeyde haklarının en kapsamlı biçimde sınıflandırılmasını sağlamaktadır. Belirli mülteci gruplarına uygulanan daha önceki mülteci belgelerinin aksine 1951 Sözleşmesi'nin 1. Maddesinde "mülteci" teriminin tek bir tanımı onaylanmıştır. Bu tanımın vurguladığı nokta ise kişilerin siyasi zulümden ve diğer zulümlerden korunması gerektiğidir. Bu sözleşmeye göre "mülteci; ırk, din, uyruklu, belirli bir toplumsal gruba üyelik veya siyasi nedenlerden dolayı zulme uğrama korkusu nedeniyle menşe ülkelerine geri dönmek istemeyen kişidir" şeklinde tanımlanmıştır (UNHCR,2010:3).

1951 tarihli sözleşme, o tarihte meydana gelmiş olaylar veya daha öncesinde meydana gelen olaylar sonucunda mülteci olanları kapsamaktaydı. Zaman geçtikçe yeni mülteci durumlarının ortaya çıkmasıyla beraber yeni mültecilere 1951 Sözleşmesinin hükümlerinin uygulanabilir hale getirilmesi ihtiyacı doğdu. Sonuç olarak mültecilerin statüsüyle ilgili bir protokol hazırlandı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda değerlendirildikten sonra 4 Ekim 1967'de yürürlüğe girdi (UNHCR, 1992:3).

1967 Protokolü'nün 1951 Cenevre Konvansiyonu ile arasındaki farklar göz önünde bulundurulduğunda, Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'nün 1. maddesinde Ocak 1951 tarih kısıtlamasına

bakılmaksızın mültecilerin eşit hukuki statüden yararlanmalarının sağlanacağı belirtilmiştir ve aynı zamanda bu protokolün hiçbir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulanacağı ifade edilmiştir.

2.3. Suriye'de Gerçekleşen Olaylara Bakış

Suriye'nin 1946'da bağımsız olmasından bu yana, 1970 yılında Hafız Esad iktidara gelene kadar başa gelen hükümetlerin ömrü bir yıldan azdı. Esad'ın iktidara gelmesiyle beraber Suriye'de siyasi istikrar sağlanmıştır. SSCB ve İran ile yakın ilişkiler kuran Esad halkla fazla bağlantı kurmamayı tercih etmiştir. 2000 yılında ise Hafız Esad'ın oğlu Beşar Esad başkan olmuştur (Haran, 2016:2).

Suriye, jeopolitik konumundan dolayı birçok farklı gücün dikkatini çekerek yabancı güçlerin savaş alanı haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgeci devletlerin kullandığı en önemli politika önce parçala daha sonra da yönet anlayışına dayanmaktaydı. Özellikle Fransa, Suriye'nin mezhep ve etnik köken bakımından farklılıklarını kullanarak sürekli Suriye vatandaşlarını birbirine karşı kışkırtma yoluna gitmiştir (Nassar, 2013 ; Budak vd., 6).

2010 yılına gelindiğinde ise Tunus'ta, 26 yaşındaki Muhammed Buazizi'nin kendisini pazar yerinde yakması sonucunda Tunus halkının ayaklanmasıyla başlayan Arap Baharı'ndan etkilenen ülkelerin başında birçok farklı dini, ırkı, mezhebi bir arada barındıran Suriye gelmektedir. Arap halkının özgürlük arayışıyla başlayan olay birçok ülkeyi etkilemiştir. Diğer ülkelerde yönetim değişikliğiyle son bulan bu olay Suriye'de sonu gelmeyen bir savaş ortamına dönüşmüştür (Karkın ve Yazıcı, 2015:202-203).

Suriye'de Mart 2011'de başlayan bu çatışma kısa sürede uluslararası aktörlerin yer aldığı bir iç savaşa dönüşmüştür. Çatışmadan etkilenenlerin büyük çoğunluğu (tüm mültecilerin %76'sı) Suriye'ye komşu ülke olan Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve az sayıda da olsa Mısır'a göç etmişlerdir. Ekim 2011'de Türkiye'deki yetkili makamlar Suriye'den

gelen tüm Suriyeliler için geçici bir koruma rejiminin yürürlüğe gireceğini ilan etmişlerdir (De Bel-Air, 2016:1).

2.4. Türkiye’deki Suriyelilerin Yasal Statüsü ve Sayısı

22 Ekim 2014’te Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. Maddesine göre geçici koruma hakkında bir yönetmelik yayınlamıştır. Bu Geçici Koruma Yönetmeliğinin 1. Maddesi Suriye vatandaşlarının yanı sıra Suriye’den gelen vatansız kişileri ve mültecileri de kapsamaktadır. Bu yönetmelik, Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanmıştır ve bu yönetmelikle birlikte savaştan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci ve şartlı mülteci durumunda bulunmayan Suriyelilerin yasal statüsü ifade edilmiştir. Bu yönetmeliğe göre ülkemizdeki Suriyeliler “Geçici Koruma” statüsüne sahip olmuşlardır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne kayıt için başvuran geçici koruma altındakilerin sosyal yardım, sağlık, eğitim, çalışma izni gibi hak ve hizmetlerden yararlanabileceği belirtilmiştir (UNHCR, www.fluechtlingshilfe.ch ; Topal, 2015: 14-15).

Mart 2011’den beri Suriye’de devam eden çatışmalardan bu yana ülkemizde her geçen gün Suriyeli sayısı artmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 1’de Suriyelilerin sayısındaki değişim savaşın başladığı yıldan günümüze kadar gösterilmiştir.

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sayısı

2011	0
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.286
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.426.786
2018	3.623.192
2019	3.646.889

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019

2.5. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türk Ekonomisi ve İstihdamına Etkileri

Suriyelilerin ekonomimize en önemli etkilerinden biri kamu bütçesinden Suriyeliler için yapılan harcamalardır. Aşağıda yer alan tablo 2’ de Bakanlıkların ve diğer kamu kurumlarının Suriyeliler için yapmış olduğu harcamalar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’deki Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının Suriyelilere Yaptığı Harcamalar

Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının Suriyelilere Yaptığı Harcamalar	
2015 Yılı Bütçesi	
Maliye Bakanlığı	1.136.983.000
Hazine Müsteşarlığı	71.292.000
Milli Eğitim Bakanlığı	46.243.000
Milli Savunma Bakanlığı	32.102.000
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	30.725.000
Ara Toplam	1.315.000.000
2011-2015 Harcamaları	
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	21.689.000
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	18.400.000
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı	14.793.000
Emniyet Genel Müdürlüğü	12.174.000
Orman ve Su İşleri Bakanlığı	11.973.000
Kamu Hastaneleri Kurumu	9.876.000
İçişleri Bakanlığı	9.443.000
Adalet Bakanlığı	8.029.000
Halk Sağlığı Kurumu	7.643.000
Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.275.000
Jandarma Genel Komutanlığı	7.089.000
Sağlık Bakanlığı	3.706.000
Diyanet İşleri Başkanlığı	3.447.000
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	3.327.000
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.691.000
AFAD Başkanlığı	2.573.000
Ara Toplam	140.000.000
Toplam	1.451.000.000

Kaynak: Erdoğan ve Ünver, 2015: 39.

Aşağıda yer alan Tablo 3’de gösterildiği gibi, 2011-2015 yıllarında ülkemizin Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler için iç kaynaklar ve dış kaynakların yaptığı toplam harcamalar

7.158.250.458 ABD Doları, yaklaşık olarak 20 Milyar TL'yi geçtiği belirtilmektedir.

Tablo 3: 2011-2015 Yılları Arasında Suriyelilere Yapılan Harcamaların Kaynakları

2011-2015 Yılları Arasında Suriyelilere Yapılan Harcamaların Kaynakları	
Harcama Kaynağı	USD
İç Kaynaklar	
Türkiye Cumhuriyeti	6.458.428.396
Sivil Toplu Kuruluşları Harcamaları	294.955.947
Türk Yerel Yönetimleri, Diyanet Vakfı ve Kızılay	77.380.170
Toplam (İç Kaynak)	6.830.764.513
Dış Kaynaklar	
BM Kuruluşlarının Bağışları (UNHCR, UNICEF, IOM, WFP, UNFP)	328.389.702
Avrupa Ülkeleri, Yabancı Sivil Toplum Kuruluşları ve Diğer Ülkeler	89.096.268
Toplam (Dış Kaynak)	417.485.970
Genel Toplam	7.158.250.458

Kaynak: Erdoğan ve Ünver, 2015: 40.

Tablo 4: 5 Aralık 2017 tarihi ile Suriyeliler için Katlanılan Toplam Maliyet

Harcama Kaynağı/Harcama Türü	TL
AFAD	5.586.594.000
Güvenlik ve Kamu Düzeni Hizmetleri	9.228.707.000
Sağlık Hizmetleri	16.030.111.000
Eğitim Hizmetleri	15.489.968.000
Belediyeçilik Hizmetleri	17.527.481.000
Türk Kızılay'ı, Çeşitli Vakıflar	2.058.122.000
Belediyeler Tarafından Düzenlenen Kampanyalar	312.092.000
Kamplardaki Amortisman Maliyeti	1.505.386.000
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	780.807.000
Diğer sivil toplum kuruluşlarının kayıtlı proje bazlı yardımları	852.600.000
Vatandaş Yardımı	11.649.434.000
Fırat Kalkanı Bölgesinden	1.630.457.000
Sıfır Noktası İnsani Yardım	2,228,775,000.00
Toplam	84,880,534,000 TL

Kaynak: 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2020:13.

Suriyelilerin kamu harcamalarındaki artışa etkisi değerlendirildiğinde, karşımıza nüfus artışıyla beraber artan kamu hizmetleri

çıkılmaktadır. Böylelikle kentsel yatırım maliyetleriyle birlikte alt yapı sorunları da artmakta ve daha fazla kamusal hizmete duyulan ihtiyaç kamu harcamalarının da artışına sebep olmaktadır. Aynı zamanda eğitim, sağlık gibi yarı kamusal mallara olan ihtiyacın artmasıyla beraber devlet bütçesine büyük bir yük dahil edilmektedir. Bu yükün vergilerle finanse edilme durumunun ortaya çıkması ve Suriyelilerin vergi ödeme konusunda yetersiz kalmasından dolayı bu açık vatandaşlarımızın ödediği vergilerle kapatılmaya çalışılmaktadır (WellCommunities, 2018: 60-61).

Tablo 4'te görüldüğü gibi, 5 Aralık 2017 tarihi ile Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler için yapılan toplam harcamalar 84,880,534,000 olarak hesaplanmıştır.

2.6. Geçici Koruma Altındakilere Yönelik Yardım Politikaları

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Bütçesi'ne (cari transferler ekonomik kodu) yapılan aktarmalar, geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim, sağlık, kalacak yer ve beslenme yönünden iyileştirilmeleri için kullanılmaktadır.2017 için bu miktar 1.470.000.000 (TL)'dir (Maliye Bakanlığı, 2018:173).

2012 Kasım ayından itibaren Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için KIZILAYKART çıkartılmıştır ve 90.666 yararlanıcı bulunmaktadır. Yükleme yapılan kart sayısı 19.657'dir.Toplam yükleme tutarı ise 574 milyon TL'dir. Bu program ilk kez Ekim 2012'de Kilis'te uygulanmıştır ve Aralık 2014'te 21 kampta hizmet vermeye başlanmıştır. 2017 Mayıs ayında hizmet veren merkez sayısı 18 olmuştur (Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü, 2019).

Aşağıda yer alan Tablo 5'te Suriyelilerin ve diğer tüm yabancıların faydalanabildiği bir yardım programı olan Sosyal Uyum Yardım Programı'na aktarılan kaynak ve kişi sayısı gösterilmiştir.

Tablo 5: Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programına Aktarılan Kaynak

Yıl	Aktarılan Kaynak (Bin TL)	Kişi Sayısı
2016	391.300	589
2017	1.067.000	199.336
2018	2.117.000	261.303

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016: 60; T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018:150.

Tablo 6’da hem Suriyelilere hem de diğer yabancılara yönelik uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı’na aktarılan kaynak ve yararlananların mevcut sayısı gösterilmektedir.

Tablo 6: Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımına Aktarılan Kaynak

Yıl	Aktarılan Kaynak (Milyon TL)	Kişi Sayısı
2017	32	92.024
2018	175	173.073

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018: 151.

2.7. Geçici Koruma Altındaki Yabancılar İçin Çalışma İzni

Yabancıların çalışma durumlarına ilişkin bilgi hukukumuzda birçok kanunda yer almaktadır. İlk olarak 1982 Anayasası’nda belirtilen bu çalışma özgürlüğü Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda ve Uluslararası İşgücü Kanunu’nda düzenlenmiştir (Aslantürk ve Tunç, 2018:153).

Tablo 7’deki 2017 yılı verileri göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde 3,5 milyonu aşkın Suriyeli yaşamasına rağmen sadece 20.966 Suriyelinin çalışma iznine sahip olması kayıt dışı istihdamın önüne geçilemediğini ve geriye kalan birçok Suriyelinin hala kayıt dışı bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Aynı zamanda bu durum 2016 yılında işleve konulan çalışma izni uygulamasının tam olarak işlevini gösteremediğini de ortaya koymaktadır.

Tablo 7: Çalışma İzni Verilen Suriyeli Sayısı ve Cinsiyet Dağılımı 2017

Ülke	Kadın	Erkek	Toplam
Suriye	1.641	19.327	20.966

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2017.

2.8. Denizli’deki Suriyelilerin Nüfusu ve Genel Durumu

Denizli ilimizde Geçici Koruma altındaki Suriyeli sayısı 2017 Aralık ayında 10.205 iken 21 Şubat 2019 yılı itibariyle bu sayı 12.660’a yükselmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Denizli ili uluslararası piyasalardaki konumundan dolayı 2010 yılından itibaren İran, Afgan, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmaktadır. Denizli iş gücü piyasası incelendiğinde ise Suriyelilerin ikincil iş gücü piyasasında yer aldığı tespit edilmiştir. Daha çok emek yoğun işlerde tercih edilen Suriyeliler temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için düşük ücretlere ve uzun çalışma saatlerine razı gelmektedir (Akbaş ve Ulutaş, 2018:188).

2.9. Göçün Ekonomiye Etkisi Üzerine Yapılmış Benzer Çalışmalar

1990’lı yıllardan beri yapılmış olan birçok akademik çalışma, göçün ABD’nin yerli çalışanlarının kazançlarını ne ölçüde etkilediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmaların bulguları çok farklı olmasına rağmen (bazıları göçün yerli çalışanları etkilediği sonucuna varırken bazıları ise hiçbir etkisinin olmadığını öne sürmüş) uzlaşmaya varılmaya çalışılmıştır. Fakat göçün; yetenekleri kısıtlı, eğitim seviyesi düşük olan kişilerin ve yerel işçilerin ücretlerini azalttığı diğer seçeneğe göre daha olasıdır. Bu konu hakkında yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri Pia M. Orrenius ve Madeline Zavodny’nin Ağustos 2003 tarihli raporudur. Bu araştırmanın sonucuna göre göçmen oranındaki artışın ücretler üzerinde önemli derecede bir olumsuz etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur (Anrıg, 2004, <https://tcf.org>).

Yeni Zelanda’da göçün genel ekonomik etkisinin incelendiği en kapsamlı çalışmalardan biri Poot ve diğerleri (1988) tarafından yapılmıştır fakat Avustralya ve ABD’de yapılan çalışmalarla aynı büyüklükte değildir ve iş gücü piyasasını da kapsamaktadır (Poot and Cochrane, 2004:4).

2012 yılında Chmura Economics& Analytics tarafından hazırlanan rapora göre; 2006'dan beri Cleveland bölgesinde mültecilerin bölgeye ekonomik etkilerinin arttığı gözlemlenmiştir. Amerika'ya göç eden mülteciler için önemli bir yer olan Cleveland bölgesindeki mülteci sayısının artış göstermesiyle beraber yerel yönetimlerin vergi gelirlerinde artış meydana gelmiştir. Aynı zamanda yerel konut ve yerel olarak üretilen mal ve hizmetlere olan talep artmıştır ve bölgesel ekonomi canlılık kazanmıştır. Rapora göre; gelişmiş ülkelerde mültecilerin hayatlarına adapte olduktan sonra bölgesel düzeyde ve uzun vadede işgücüne ve ekonomik kalkınmaya önemli katkıları olduğu belirtilmiştir (Chmura Economics& Analytics, 2012: 27-32).

Ülkemizde 2016'da yapılan bir diğer çalışmada ekonomimiz için hem fırsatı hem de riski beraberinde getiren Suriyelilerin bazı şehirlerimizde kayda değer değişimlerin yaşanmasına sebep olduğu ortaya konmuştur. Talep artışından dolayı enflasyonun yükselişi, kayıt dışı çalışan kesimin ucuz iş gücü oluşturması ve firmalar arasında haksız rekabetin meydana gelmesi gibi birçok

olumsuz sonuç doğurmuştur. Diğer taraftan yabancı sermayeli şirketler arasında Suriye kaynaklı şirketlerin oranının artışta olması ekonomimiz açısından bir fırsat olarak görülmektedir (Sayın vd.,2016:9-10).

2017 yılında kamusal mallar teorisi üzerine yapılan çalışmaya göre; zor durumdaki Suriyelilere açık kapı politikası uygulayan Türkiye, Lübnan, Mısır gibi ülkeler sağlık, eğitim, gıda ve barınma gibi kamusal mal ve hizmet üretimini gerçekleştirerek kendilerine düşen görevi yerine getirmiştir. Fakat her ülke bunu gerçekleştirilerek bedavacılık sorununun bu konuda da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Küresel çapta tüm ülkelerin bu maliyetlere katılması beklenirken çoğunlukla göç alan ülkenin sırtına yük binmiştir ve göçün ortaya çıkarabileceği sorunların artmasına neden olmuştur. Sonuç olarak tüm ülkelerin bu maliyetlere katılması ve kısa sürede bu sorunun ortadan kalması beklenmektedir (Teyyare ve Yazıcı, 2017:429-449).

Ülkemizde göçün ekonomik etkileri üzerine yapılmış olan bazı çalışmalar ve sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8: Yapılmış Benzer Çalışmalar

Çalışmanın Yazarı	Çalışmanın Yılı	Kullanılan Analiz Yöntemi	Elde Edilen Sonuçlar
Paksoy v.d.	2015	Spss Crosstab Yöntemi	Suriyelilerin kayıt dışı çalıştığı, ucuz işgücü oluşturmasından dolayı işsizlik oranını artırdığı sonuçlarına ulaşmıştır.
Memiş	2015	SpssCrosstab Yöntemi	Suriyelilere yapılan yardımların yeterli olduğu ve işsizlik oranlarını artırdığı sonucuna varılmıştır.
Sivrekli ve Ertuğrul	2016	Spss Kruskalwallis, Mann Whitney U testi (Nonparametrik)	Suriyelilere yapılan harcamaların vergi kaybı ve kaçakçılığına neden olabileceği, vergi yükünü artıracığı, toplumun ödediği vergilerle ödendiği müddetçe de adaleti bozucu olacağı tespit edilmiştir.

3. DENİZLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLERİN DENİZLİ EKONOMİSİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Mart 2011'de Suriye'de çıkan çatışmanın giderek büyümesi

sonucunda ülkelerini terk edip Denizli iline sığınan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Denizli ekonomisine etkilerini saptamayı hedeflemektedir. Çalışmamızda, artmakta olan Suriyeli sayısının vatandaşımızı ekonomik açıdan ne yönde etkilediği araştırılmıştır. Elde edilecek sonuçlar sayesinde Denizli ekonomisini etkileyen

olumlu ve olumsuz durumlar ortaya konularak “nasıl önlem alabiliriz”, “nasıl daha iyi bir ekonomiye sahip olabiliriz” sorusuna cevaplar aranmıştır..

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmamızda Denizli’de ikamet eden 18 yaşından büyük 400 kişi için belirlenmiş olan sorular uygulanarak veriler elde edilmiştir. Hazırlanan anket sorularına cevaplar yüz yüze anket yoluyla elde edilmiştir ve “Kolayda örneklem” yöntemi kullanılmıştır. 19 Mart 2019’da başlayan anket uygulamamız 6 Nisan’da sonlandırılmıştır. Elde edilen verilerle SPSS analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Denizli Ekonomisine Etkisi” anketi geliştirilmiştir. Anket soruları hazırlanırken Paksoy vd. (2015), Memiş (2015), Siverekli ve Ertuğrul (2016)’da yapılan benzer çalışmalarda geliştirilen sorulardan yararlanılmıştır. Bazı sorular ise literatür taraması sonucunda tarafımızca hazırlanmıştır. 5 katılımcıya uygulanan ön test sonucunda bazı sorular yeniden düzenlenerek anket son şeklini almıştır. Anketimizin ilk 5 sorusu yanıtlayan kişinin demografik bilgilerini, diğer 4 soru Suriyelilere ev ve işyeri kiralama durumunu, katılımcının çevresinde Suriyelilere ev ve iş yeri kiralayan olup olmadığı ve yanında veya etrafında Suriyeli çalıştırılan olup olmadığını öğrenerek yanıtlayanı tanımaya yönelik toplam 9 soru içermektedir. Diğer kısımlarda ise Suriyelilerle ilişkilendirilebilecek vergi algısı, kamu harcamaları artışı, kalabalıklaşma maliyeti, kayıt dışılık ve işsizlik, çalışma hayatına katılımları, gayrimenkul fiyatlarına etki, ekonomiye etki, yardımların yeterliliği ve enflasyona etki olmak üzere alt kollarıyla beraber toplam 21 soru vardır.

Anket verilerinin analiz ve yorumlanması evresinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Bulunan bulguların değerlendirme aşamasında verilerin ağırlıklı ortalama frekans analizleri, T testi ve Anova testi yapılmıştır.

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği analiz edildikten sonra eğer normal dağıldığı

sonucuna varılıyorsa parametrik testler kullanılır. Normal dağılım göstermediği takdirde ise nonparametrik testler kullanılır. Fakat nonparametrik testlerin sonucu parametrik testlerin sonucu kadar güven vermemektedir. Çalışmamızda verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle de parametrik testler yapılmıştır. Parametrik testlerden biri olan Anova 3 veya daha fazla grubun ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek için yapılır. Diğer parametrik testlerden biri ise t testidir. T testi bağımsız iki grup arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için yapılır (Akbolat; Tonta, 3-5).

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği ölçülmüş ve demografik sorular dikkate alınmadığında, ülkemizde yaşayan Suriyelilerin neden olduğu olumsuz vergi algısı 3 soru ile test edilerek bu sorulara ilişkin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach’s Alpha) 0,799 olarak bulunmuştur. Kamu harcamalarının artışına etkisi 4 soru ile ölçülmüştür ve iç tutarlılık katsayısı (Cronbach’s Alpha) 0,853 olarak bulunurken kayıt dışılığa ve işsizliğe etkisi 4 soru ile ölçülmüştür. İç tutarlılık katsayısı (Cronbach’s Alpha) 0,885 olarak bulunmuştur.

Tablo 9: Anketi Oluşturan Boyutun Madde Sayısı, Cronbach’s Alpha Değeri

Boyut	Boyutun Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha
Olumsuz Vergi Algısı	3	0,799
Kamu harcamaları Artışı	4	0,853
Kayıt dışılık ve işsizlik	4	0,885

3.3. Araştırmanın Bulguları

3.3.1. Katılımcıların Demografik Yapısına İlişkin Bulgular

Araştırmamıza katılanların demografik özelliklerinin belirlenmesine ilişkin sorulara verilen cevaplar aşağıda yer alan Tablo 10’da gösterilmiştir. Cinsiyet dağılımı göz önünde bulundurulduğunda katılan 400 kişinin büyük bir kısmının erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılanların çoğunluğu 30 yaş ve altı genç katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları

iki gruba ayrıldığında ise lise ve daha alt seviyede olanların yüzdesinin daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcılarımızın meslek dağılımları incelendiğinde esnaf ve iş adamından oluşan kesimin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük kısmının çalışan kesimden oluştuğu ve çoğunluğun evli olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Eğitim Durumu	N	%
Kadın	133	33,3	İlköğretim	96	24
Erkek	267	66,8	Lise	113	28,3
Yaş Aralığı	N	%	Üniversite	N	%
18-30	170	42,5	Yüksek Lisans	7	1,8
31-40	89	22,3	Doktora	3	0,8
41-50	66	16,5	Eğitim Seviyesi	N	%
51 yaş ve üzeri	75	18,8	Lise ve daha alt seviye	209	52,3
Meslek Dağılımı	N	%	Lise ve daha üst seviye	191	47,8
Esnaf-İş adamı	157	39,3	Çalışma Durumu	N	%
Memur-Masabaşı çalışan	68	17	Çalışan	283	70,8
İşçi-Bedenen çalışan	57	14,3	Çalışmayan	63	15,8
Çiftçi-Hayvancılık	1	0,3	Öğrenci	54	13,5
İşsiz	34	8,5	Medeni Durum	N	%
Emekli	29	7,3	Evli	224	56
Öğrenci	54	13,5	Bekar	176	44

3.3.2. Ölçülen Değişkenlerin Genel Ortalamaları ve Farklılık Analizi Sonuçları

Ölçülen boyutların ortalamaları alındığında, Suriyelilerin vergi algısını olumsuz etkilemesi düşüncesine katılımın 3,85 ortalama ile yüksek olduğu tespit edilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerden dolayı yüksek bir olumsuz vergi algısının oluştuğu sonucuna varılmıştır.

Kamu harcamalarının artışına neden olma durumuna katılım ise 4,04 ortalama ile yüksek bir düzeyde belirlenmiştir. Böylece Denizli'deki katılımcılar Suriyelilerin kamu

harcamalarının artışında önemli bir unsur olduğunu vurgulamışlardır.

Diğer bir boyut olan kayıt dışılığa ve işsizliğe neden olma durumuna katılımın 4,28 ortalama ile yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen yüksek ortalama ile Denizli'de yaşayan Suriyelilerin, Denizli'de kayıt dışılığı arttırdığı ve vatandaşların çalıştığı işlerde daha ucuza çalışarak işsizlik oranını da arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Katılımcılar, Suriyelilerin ev-iş yeri kiralarnı artırma, enflasyonun artmasına neden olma durumlarına orta düzeyde bir algıyla karşılık vermişlerdir.

Tablo 11: Ölçülen Değişkenlerin Genel Ortalamaları

Değişkenler	Genel Ortalamalar	Düzye
Suriyelilerin Vergi Algısını Olumsuz Etkilemesi	3,85	Yüksek
Kamu Harcamalarının Artışına Neden Olma Durumu	4,04	Yüksek
Kayıt dışılığa ve işsizliğe Neden Olma Durumları	4,28	Yüksek
Ev ve İşyeri Kiralarını Arttırma Durumu	3,28	Orta
Ekonomiyi Olumlu Etkileme Durumu	1,74	Düşük
Suriyelilere Yapılan Yardımların Yeterliliği	4,20	Yüksek
Enflasyonun Artmasına Neden Olma Durumu	3,43	Orta
Suriyelilerin Çalışma Hayatına Katılımları	2,45	Orta

Suriyelilere yapılan yardımların yeterliliği boyutunun ortalaması 4,20 ile yüksek düzeyde belirlenmiştir. Buna göre Denizli'deki katılımcılar Suriyelilere yapılan yardımların yüksek oranda yeterli olduğunu savunmuşlardır.

Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları 2,45 ortalama ile orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarını orta seviyede desteklemişlerdir.

Ölçülen boyutların ortalamaları dikkate alındığında katılımcılar, Suriyelilerin vergi algısını olumsuz etkilediğini, kamu

harcamalarını artırdığını, özellikle kayıt dışılığa ve işsizliğe neden olduklarını ve Suriyelilere yapılan yardımların yeterliliği konusunda yüksek bir algıya sahipken ekonomiyi ise olumlu yönde etkilemediklerini savunmuşlardır. Katılımcılar, Suriyelilerin ev ve iş yeri kiralarını artırma, enflasyonu artırma ve çalışma hayatına katılımlarının desteklenmesi konularına ise orta düzeyde bir algıyla karşılık vermişlerdir.

Tablo 12: Ortalamalar ve Düzeyleri

Ortalamalar	Düzyey
1 - 2.33	Düşük
2.34 - 3.66	Orta
3.67- 5. 0	Yüksek

Tablo 13: Cinsiyete Göre Karşılaştırma Sonuçları

		N	Ort.	P
Suriyelilerin Neden Olduğu Olumsuz Vergi Algısı	Kadın	133	3,89	0,627>0,05
	Erkek	267	3,83	
Kamu Harcamalarının Artışına Neden Olma Durumu	Kadın	133	3,97	0,308>0,05
	Erkek	267	4,07	
Kayıt dışılığa ve İşsizliğe Neden Olma Durumları	Kadın	133	4,15	0,043<0,05
	Erkek	267	4,34	
Ev ve İşyeri Kiralarını Arttırma Durumu	Kadın	133	3,21	0,432>0,05
	Erkek	267	3,31	
Ekonomiyi Olumlu Etkileme Durumu	Kadın	133	1,74	0,934>0,05
	Erkek	267	1,73	
Suriyelilere Yapılan Yardımların Yeterliliği	Kadın	133	4,14	0,439>0,05
	Erkek	267	4,22	
Enflasyonun Artmasına Neden Olma Durumu	Kadın	133	3,35	0,385>0,05
	Erkek	267	3,47	

Tablo 13’de kadın ve erkekler arasında Suriyelilerin kayıt dışılığa ve işsizliğe neden olma durumları açısından farklılık olup olmadığı t testi uygulanarak test edilmiştir. Katılımcı kadın ve erkeklerin kayıt dışılığa ve işsizliğe neden olma durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu [$p(0,043)<0,05$]

tespit edilmiştir. Dolayısıyla erkekler kadınlara oranla Suriyelilerin kayıt dışılığı ve işsizliği artırdığını daha fazla savunmuşlardır. Kadınlar ise kayıt dışılığın ve işsizliğin artmasında Suriyelilerin etkisinin daha az olduğunu belirtmişlerdir. Ölçülen diğer değişkenler arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 14: Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Karşılaştırma Sonuçları

	Çalışıp Çalışmama Durumu	N	Ort.	P
Suriyelilerin Neden Olduğu Olumsuz Vergi Algısı	Çalışan	283	3,85	0,968>0,05
	Çalışmayan	63	3,82	
	Öğrenci	54	3,87	
	Toplam	400	3,85	
Kamu Harcamalarının Artışına Neden Olma Durumu	Çalışan	283	4,02	0,396>0,05
	Çalışmayan	63	4,17	
	Öğrenci	54	3,97	
	Toplam	400	4,04	
Kayıt dışılığa ve İşsizliğe Neden Olma Durumları	Çalışan	283	4,33	0,156>0,05
	Çalışmayan	63	4,17	
	Öğrenci	54	4,13	
	Toplam	400	4,28	
Ev ve İşyeri Kiralarını Arttırma Durumu	Çalışan	283	3,26	0,042<0,05
	Çalışmayan	63	3,07	
	Öğrenci	54	3,63	
	Toplam	400	3,28	
Ekonomiyi Olumlu Etkileme Durumu	Çalışan	283	1,74	0,941>0,05
	Çalışmayan	63	1,71	
	Öğrenci	54	1,77	
	Toplam	400	1,74	
Suriyelilere Yapılan Yardımların Yeterliliği	Çalışan	283	4,21	0,252>0,05
	Çalışmayan	63	4,3	
	Öğrenci	54	3,98	
	Toplam	400	4,2	
Enflasyonun Artmasına Neden Olma Durumu	Çalışan	283	3,46	0,550>0,05
	Çalışmayan	63	3,46	
	Öğrenci	54	3,24	
	Toplam	400	3,43	

Tablo 14’te gösterildiği gibi, katılımcıların çalışıp çalışmama durumu ile ev ve işyeri kiralarını artırma durumu açısından farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile anova testi uygulanmıştır. Katılımcılar 3 gruba ayrılmıştır ve ev ve işyeri kiralarını artırma

düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,042)<0,05] sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda, öğrenciler diğer iki gruba göre (çalışan, çalışmayan) Suriyelilerin ev ve iş yeri kiralarını daha fazla artırdığını belirtmişlerdir. Sonuç olarak bu durumdan kaynaklı ev kirası artışı öğrenci kesimini daha fazla etkilemiştir.

Tablo 15: Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırma Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	Ort.	P
Suriyelilerin Neden Olduğu Olumsuz Vergi Algısı	Lise ve daha alt seviye	209	3,86	0,890>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	3,84	
Kamu Harcamalarının Artışına Neden Olma Durumu	Lise ve daha alt seviye	209	4,08	0,384>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	4	
Kayıt dışılığı ve İşsizliğe Neden Olma Durumları	Lise ve daha alt seviye	209	4,28	0,976>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	4,27	
Ev ve İşyeri Kiralarını Arttırma Durumu	Lise ve daha alt seviye	209	3,19	0,115>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	3,38	
Ekonomiyi Olumlu Etkileme Durumu	Lise ve daha alt seviye	209	1,68	0,206>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	1,8	
Suriyelilere Yapılan Yardımların Yeterliliği	Lise ve daha alt seviye	209	4,39	0,000<0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	3,98	
Enflasyonun Artmasına Neden Olma Durumu	Lise ve daha alt seviye	209	3,48	0,458>0,05
	Lisans ve daha üst seviye	191	3,38	

Tablo 15'te gösterildiği gibi, katılımcıların eğitim düzeyleri ile Suriyelilere yapılan yardımların yeterliliği açısından farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile t testi uygulanmıştır. İki gruba ayrılan katılımcılar ile yapılan yardımların yeterliliği arasında anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,000)<0,05] sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda eğitim

seviyesi düşük olanlar, Suriyelilere yapılan yardımların yeterli olduğunu eğitim seviyesi yüksek olanlara oranla daha fazla savunmuşlardır. Ölçülen diğer değişkenler arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 16: Suriyelilerin Çalışma Hayatına Katılımlarına Yönelik Farklılık Analizi

		N	Ort.	P		
Suriyelilerin Çalışma Hayatına Katılımları	Cinsiyet	Kadın	133	2,77	0,004<0,05	
		Erkek	267	2,29		
	Eğitim Düzeyi	Lise ve daha alt seviye	209	2,27	0,018<0,05	
		Lisans ve daha üst seviye		191		2,65
	Yaş Aralığı	18-30	170	2,66	0,166>0,05	
		31-40		89		2,34
		41-50		66		2,29
		51 yaş ve üzeri		75		2,27
		Toplam		400		2,45
	Çalışma Durumu	Çalışan	283	2,38	0,238>0,05	
Çalışmaya n		63		2,49		
Öğrenci		54		2,78		
Toplam		400		2,45		

Tablo 16'da katılımcıların cinsiyeti, eğitim düzeyi, yaş aralığı ve çalışma durumları dikkate alınarak Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları açısından farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile t testi (cinsiyet ve eğitim düzeyi) ve anova testi (yaş aralığı ve çalışma durumu) yapılmıştır. T testi sonuçlarına göre; kadın ve erkeklerin Suriyelilerin çalışma hayatına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,004)<0,05] tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kadınlar, Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarını erkeklere nazaran daha çok desteklemektedir. Erkekler ise Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarını kadınlara oranla daha az desteklemektedirler. Eğitim düzeyleri ve Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,018)<0,05] tespit edilmiştir. Dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek olan kesim

(lisans ve daha üst seviye) eğitim seviyesi düşük olan kesime (lise ve daha alt seviye) göre Suriyelilerin çalışma hayatına katılımlarına daha olumlu yaklaşmaktadır. Diğer durumlarda ise anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 17: Suriyelilerin Kalabalıklaşma Maliyetine (Nüfusun sayısı arttıkça sunulan hizmet kalitesinin düşmesi) Neden Olma Durumlarına Yönelik Farklılık Analizi

		N	Ort.	P	
Suriyelilerin Kalabalıklaşma Maliyetine Neden Olma Durumları	Cinsiyet	Kadın	133	3,81	0,571>0,05
		Erkek	267	3,72	
	Eğitim Düzeyi	Lise ve daha alt seviye	209	3,63	0,088>0,05
		Lisans ve daha üst seviye	191	3,88	
	Yaş Aralığı	18-30	170	4,01	0,031<0,05
		31-40	89	3,54	
		41-50	66	3,53	
		51 yaş ve üzeri	75	3,63	
		Toplam	400	3,75	
	Çalışma Durumu	Çalışan	283	3,69	0,024<0,05
		Çalışmayan	63	3,62	
		Öğrenci	54	4,26	
		Toplam	400	3,75	

Tablo 17’de katılımcıların cinsiyeti, eğitim düzeyi, yaş aralığı ve çalışma durumları dikkate alınarak Suriyelilerin kalabalıklaşma maliyetine neden olma durumu açısından farklılık olup olmadığını test etmek amacı ile t testi (cinsiyet ve eğitim düzeyi) ve anova testi (yaş aralığı ve çalışma durumu) yapılmıştır. Anova testi sonuçlarına göre; katılımcılar yaş aralıklarına göre dörde ayrılmış olup kalabalıklaşma maliyetine neden olma durumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,031)<0,05] sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla 18-30 yaş aralığı, Suriyelilerin sayısı arttıkça sunulan hizmet kalitesinin düşmesi durumuna neden olduğunu diğer yaş aralıklarına göre daha fazla savunmaktadır. Diğer bir açıdan katılımcılar çalışan, çalışmayan ve öğrenci olarak sınıflandırılmış olup Suriyelilerin kalabalıklaşma maliyetine neden olma durumları açısından anlamlı bir farklılık olduğu [p(0,024)<0,05] tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrenci kesim, Suriyelilerin sayısı arttıkça sunulan hizmet kalitesinin düşmesi durumuna neden

olduğunu diğer kesime göre (çalışan, çalışmayan) daha fazla savunmaktadır. Diğer durumlarda ise anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

4. SONUÇ

Literatür taraması sonucunda Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin açıklanan verileri çerçevesinde kamu maliyesine yükünün 2011-2015 yılları arasında 6,8 milyar dolar yani 19,8 milyar TL olduğu bilinmektedir. Türkiye’deki Bakanlık ve diğer kamu kurumları tarafından yapılan bu kamu harcamaları, Suriyeliler ülkemize göç etmemiş olsaydı eğer mali yük olarak mevcut olmayacaktı. Fakat kamu kurumları tarafından yapılan 19,8 milyar TL’lik kamu harcamalarının sadece 1 milyar 451 milyon TL’sinin açık bir şekilde kurumlar bazında açıklandığı diğer bölümünün ve harcama kalemlerinin açıklanmadığı görülmektedir. Suriyelilerin kamu harcamalarımızda yarattığı artış 2011-2015 yılları arasında 6,8 milyar dolar iken bu yıllar arasında dış kaynaklardan gelen ve yine kamu harcamaları için kullanılan tutar ise 417 milyon dolar olarak kayıtlara geçmiştir. Suriyeliler için yapılan iç kaynakların ve dış kaynakların harcamalarının toplamı bu yıllar arasında 7.158.250.458 ABD Doları olarak hesaplanmıştır.

Bununla birlikte hem Suriyeliler için hem de tüm yabancılar için uygulanan Şartlı Eğitim yardımı için 2017’de harcanan tutar 32 milyon iken 2018’de bu tutar yararlanan kişi sayısı ile beraber artış göstererek 175 milyona ulaşmıştır. Fakat bu harcamalar ülkemiz tarafından değil AB tarafından finanse edilmektedir. Diğer bir yardım türü olan yabancılar için uygulanan Sosyal Uyum Yardım Programı da AB ve üyeleri tarafından finanse edilmektedir ve 2016 yılı için aktarılan kaynak 391.300 TL iken 2017’de 1.067.000 ve 2018’de 2.117.000 olmuştur. Bu veriler sayesinde ülkemiz ve AB tarafından Suriyeliler için yeterli denebilecek düzeyde yardımların yapıldığı görülmektedir.

Suriyelilerin ülkemizdeki kayıt dışılığın artmasına etkisi düşünüldüğünde ve 2017 yılı verileri göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde 3,5 milyonu aşkın Suriyeli yaşamasına rağmen sadece 20.966 Suriyelinin çalışma iznine sahip olması yürürlüğe giren çalışma izni uygulamasının tam olarak işlevini yerine getiremediğini ve kayıt dışılığın azalması yönünde yeterli olmadığını göstermektedir. Sadece 20.966 Suriyelinin çalışma iznine sahip olması hala birçok Suriyelinin kayıt dışı çalıştığını ve ülkemizdeki işsizliği de etkilediğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına gelindiğinde ise, anket çalışmamıza katılan erkekler kadınlara nazaran Suriyelilerin kayıt dışılığı ve işsizliği artırdığını daha fazla savunmuştur. Aynı zamanda öğrenci kesim çalışan ve çalışmayan diğer kesime göre Suriyelilerin ev ve iş yeri kiralalarını arttırdığını ve kira artışlarını daha belirgin bir şekilde hissettiklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak, yaş aralıklarına göre 4 gruba ayrılan katılımcılardan 41-50 yaş aralığı diğer yaş aralıklarına göre Suriyelilerin ekonomiyi olumlu yönde etkilediğini daha fazla savunmuşlardır.

Araştırmamızın diğer bir tespiti ise, eğitim seviyesi düşük olanlar Suriyelilere yapılan yardımların yeterli olduğunu eğitim seviyesi yüksek olanlara oranla daha fazla savunmuşlardır. Katılımcıların eğitim seviyesi düştükçe yapılan yardımların yeterliliği konusundaki görüş birliği de artmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olanlar ise yardımlar konusunda daha esnek bir bakış açısına sahiptir. Ayrıca kadınlar, Suriyelilerin Denizli’de çalışma hayatına katılmalarını erkeklere nazaran daha fazla destekleyip bu konuda Suriyelilere daha ılımlı bir yaklaşımda bulunmuşlardır. Erkekler ise Suriyelilerin çalışma hayatına katılmaları konusunda daha çekimser bir duruş sergilemişlerdir.

Kayıt dışılığı ve işsizliği artırma oranı ölçülen boyutlar arasından en yüksek orana sahip

olmakla beraber katılımcılar; Suriyelilerin Denizli iş gücü piyasasında tekstil, inşaat ve diğer bazı ağır beden gücü isteyen sektörlerde kayıt dışı ve düşük ücretlerde çalıştırıldıklarını, bu durumunda yerli halkın iş bulurken zorluk çekmesine neden olduğunu belirtmişlerdir.

Suriyelilerin Denizli iş gücü piyasasında yer almaları ve çalışma hayatına katılımlarının desteklenip desteklenmemesi konusunda ise katılımcılar orta düzeyde bir fikir beyan ederek; katılımcıların belli bir kısmı çalışma hayatına katılmaları gerektiğini, yaşamlarını sürdürebilmek için buna gereksinim duyduklarını ve beden gücü isteyen bazı sektörlerde çalışarak iş gücü açığını kapatabileceklerini belirtmiştir. Katılımcıların diğer kısmı ise çalışma hayatına katılımlarının sağlanmaması gerektiğini çünkü genç nüfus arttıkça ve çalışma izni verildikçe kendi vatandaşımızın işsiz kalacağı yönündeki korkularını dile getirmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin çalışma hayatına katılımları konusunda orta düzeyde bir fikir birliği mevcuttur. Bu durumu en çok destekleyen kesim ise kadınlar ve eğitim seviyesi yüksek olan kesimdir.

Genel olarak araştırmamızın sonuçlarına bakıldığında Suriyelilerin olumsuz bir vergi algısı oluşturduğu, kamu harcamalarının artışında etkilerinin olduğu, kayıt dışılığı ve işsizliği yüksek oranda artırdığı sonucuna ulaşılrken ekonomiyi olumlu yönde etkileme durumunun da çok düşük olduğu sonuç olarak ekonomimizi olumlu yönde etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak kayıt dışı ve düşük ücretle çalıştırılan Suriyelilerin önüne geçilerek tedbirler alınmalı, oluşan haksız rekabet ortamı ortadan kaldırılmalıdır. Aynı zamanda işverenler bilinçlendirilerek özendirici destekler verilmeli, düşük ücret anlayışı ortadan kaldırılarak işsizlik oranının artışı engellenmelidir.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, S., ULUTAŞ ÜNLÜTÜRK Ç. (2018), “Küresel Fabrika Kentinin Görünmeyen İşçileri: Denizli İşgücü Piyasasında Suriyeli Göçmenler”, Çalışma ve Toplum,188.

AKBOLAT M. Parametrik Testler, (Biyostatistik), Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi.

ANRIG, G. (2004). “The Century Foundation”, <https://tcf.org/content/commentary/immigration-jobs-and-the-american-economy> (17.01.2018).

ASLANTÜRK,O., TUNÇ Y. (2018),“Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzinleri: Suriyeliler Örneği”, Ombudsman Akademik.

BUDAK, T., YÜZBAŞI, E., OKUMUŞ Y. S. “Suriye’deki İç Savaşın Etkileri”, Bilgesam, 1-10.

Chmura Economics &Analytics, (2012). “Economic Impact of Refugees in the Cleveland Area”, ABD, 1-44.

CORNELIUS, J. M., BOSWELL, T., JENNI-EIERMANN, S., BREUNER, C.W., RAMENOFSKY,M. (2013), “Contributions of Endocrinology to the Migration Life History of Birds”, General and Comparative Endocrinology, Cilt:190, 47-60.

ÇAĞLAYAN, S. (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke), 67-91.

De Bel-Air Françoise (2016). “Migration Profile: Syria”, Migration Policy Centre.

DINGLE, H., DRAKE, A. V. (2007), “What is Migration”, BioScience, 57/2, 113-121.

Erdoğan Murat, Ünver Can, (2015). “Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri” ,TİSK 353, Ankara, 5-98.

Haran, (2016). “Roots Of The Syrian Crisis By VP Haran”, IPCS 181.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, “The Phenomenon of Migration”, http://www.ifrc.org/PageFiles/89397/the%20phenomenon%20of%20migration_TYPEFI_final_En. (12.11.2017).

International Organization for Migration, Migration and History.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Ankara.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (20.04.2019).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). http://www.goc.gov.tr/icerik6/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096_icerik (10.06.2019).

KARKIN, V., YAZICI, Ö. (2015), “Arap Baharının Suriye’ye Yansması ve Türkiye’ye Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği)”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Cilt:4/12, 202-203.

Maliye Bakanlığı (2018). 2017 Yılı Genel Faaliyet Raporu.

MEMİŞ, H. (2015), “İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14/52, 101-114.

Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, 1968, [https://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf) (04.07.2019).

NASSAR, N. (2013), "What Caused Syria's Civil War?", <https://www.worldwatchmonitor.org/2013/08/what-caused-syrias-civil-war/>, (28.02.2018).

PAKSOY, M. H., KOÇARSLAN, H., KILINÇ, E., TUNÇ A. (2015), "Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği", *Birey ve Toplum*, 5/9, 143-173.

POOT, J., COCHRANE, B. (2004), "Measuring the Economic Impact of Immigrattion: A Scoping Paper", Departman of Labour.

RAVENSTEIN, E. G. (1885), "Journal of the Statistical Society of London" Cilt:48, 167-235.

SAYIN, Y., USANMAZ, A., ASLANGİRİ, F. (2016), "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18/31, 1-13.

SİVEREKLİ, E., ERTUĞRUL, G. H. (2016), "Misafirlikten Diasporaya Doğru: Suriyeli Sığınmacıların Vergi Algısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir İnceleme", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14/27, 491-518.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2017). *Yabancıların Çalışma İzinleri 2017*.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2018). "2018 Yılı Faaliyet Raporu", Ankara, 1-340.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2016). "2016 Yılı Faaliyet Raporu", Ankara, 1-214.

TEYYARE, E., SAYANER, K. (2017), "Suriye İç Savaşı Sonrası Ortaya Çıkan Göç Hareketinin Kamusal Mallar Teorisi Çerçevesinde

Değerlendirilmesi", *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8/15, 429-454.

Tonta Yaşar, *Varyans Analizi (ANOVA), Kovaryans Analizi (ANCOVA), Faktöriyel Anova, Çoklu Varyans Analizi (MANOVA), Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi*.

TOPAL, A. (2015), "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, 5-22.

Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü (2019). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*.

United Nations High Commissioner for Refugees (1992), *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, Geneva.

United Nations High Commissioner for Refugees the United Nations Refugees Agency (2010). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*, Geneva.

United Nations High Commissioner for Refugees the United Nations Refugees Agency, *Syrian Refugees in Turkey Frequently Asked Questions*, [https://www.fluechtlingshilfe.ch/assets/hilfe/syrien/faq-syrians-in-turkey-english\(14.03.2018\)](https://www.fluechtlingshilfe.ch/assets/hilfe/syrien/faq-syrians-in-turkey-english(14.03.2018)).

WellCommunities, (2018). "Ortadoğu'dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu", Antalya, 1-88.

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. (2020). *Geçici Korunan Suriyelilerin Türk Ekonomisine Etkileri*.